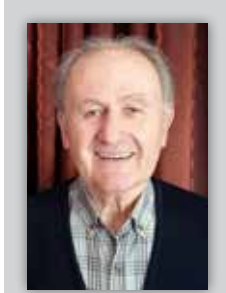

BİR FOTOĞRAFIN HATIRLATTIKLARI: 1

Pİ LAV Pİ LAV ÜSTÜNE

[Arşivlerimizde veya fotoğraf albümlerimizde öyle fotoğraflar görürüz ki durup durup mazinin derinliklerine dalar, gideriz. Başkaları için hiçbir şey ifade etmeyen o fotoğraf sizin için ise çok şeyler ifade edecektir. Askerlik hatırası olsun, bir geziyle bağlantılı olsun, fotoğraflarımızı saklayabildiğimiz kadarıyla mazinin derinliklerinden gün ışığına çıkarmak da sanıldığı kadar kolay olmayacaktır. Belki de fotoğraftaki kişilerin bir bölümünü hiç hatırlayamayacaksınız. Hatta fotoğrafın çekildiği mekânı bile unutmuş olabilirsiniz. Eli kalem tutanlarınızdan rica ediyoruz. Siz de hatıralarınızı yüklediğiniz ortamlardan gün ışığına çıkarıp kalıcılık sağlayınız. Ben, Çaybaşı Caddesi/ Mahallesi ortamından biraz sıyrılıp düne ait olsa bile tozlanmaya yüz tutan bazı sevimli fotoğrafları sizlerle paylaşacağım. Her yazımızda sadece bir fotoğraf gündeme gelecektir. Onun etrafında dolaşacak, hatıralarını dile getirmeye çalışacağım. Beğenirseniz benim yoluma giriniz ve o fotoğraflarımızı bizimle paylaşınız. Elbette hatıralarıyla,,. Ancak Konya ve Türk kültürüyle

Prof. Dr.
Saim SAKAOĞLU

yakından ilgisi olan fotoğraflarınızı ele alınız. Dizimizin ilk yazısı, *Akademik Sayfalar*'ımızın kurucusu, Sayın Av. Mehmet Ali Bey'le de ilgilidir. Bir de her yazımızın sonuna EK başlığı altında birkaç satırlık farklı bir konuya değinivereceğiz.]

***

Öyle fotoğraflar var ki konuşur, konuşur da biz dilini çözemeyiz. Ataların o güzel sözünde olduğu gibi onun dilini çözecek birisi bulunursa bülbüller gibi şakıyiverinir o fotoğraf. Neydi atalarımız o sözü: *Ahrızın dilinden sahibi anlar.*

(**ahraz:** *sf. Ar. ares hlk.* 1. Dilsiz (kimse). 2. Sağır ve dilsiz (kimse). (*Türkçe Sözlük*, 11. bs. Ankara 2011, 56. TDK yayını)

Evet, iş başa düştü ve biz de ahrızımızın dilini çözmeye çalışacağız.

Ahmet Turan kardeşimle *Merhaba*'da çalışırken tanışmıştık. Daha sonraları Kanal 42'de programlar yapıyordu ama hangi sıfatla yaptığını hatırlamıyorum. Bir gün beni de davet etmişlerdi de bir program da ben yapmıştım. Şimdi nerelerde mi? Fazla uzağımızda de-

ğil. Yerel gazetelerimizden *Hakimi-yet*'in kurumsal iletişim müdürü olarak görev yapmaktadır. Doğrusu bu ad altında gerçekleştirilen görevler nelerdir, bilmiyorum. Hatta merak ediyorum, bu unvan eski basın dilinde neyin karşılığı oluyor acaba?.

Merhaba gazetesinde çalıştığı dönemde bir gün bizi Sarayönü ilçemize davet etti. O gün (04 Haziran 2004) oğlu sünnet olacakmış. Artık bu hafta sonu pilavını Sarayönü'nde yiyecektik. Bugünlerde kendisine ulaşamadığım için soramadım. Aslen Sarayönülü mü, kısacası bizim Konya ağzıyla söylemek gerekirse Sarayını mı?

Akademik Sayfalar'ın yöneticisi Sayın Mehmet Ali Uz'a da birlikte gitmeyi önerdim. Muğla eski Milletvekili öğrencim Doç. Dr. Metin Ergun'u da bir halk bilimi uzmanı olarak yanımıza alarak yola koyulduk. (Metin Bey şimdi kıdemli profesör ve yine ilinin milletvekili). O gün kuşluk öncesi, o tarihlerde beş yaşında olan ve bana hizmet eden Nissan'ımıza atlayıp gaza bastık.

Az gittik, uz gittik, Akşehir yolunun Sarayönü kavşağına vardık, sağa saptıktan bir süre sonra ilçemiz görüldü. Yola devam ama tam adresi bilmiyoruz. Davetiye verilmiş miydi, yoksa sözlü olarak mı davet edilmiştik, hatırlamıyorum. 'Nasıl olsa diyoruz, bir yerlerde bir pilav ortamına rastlayacağız', Öyle de yaptık. Gerçekten de bir süre sonra pilavların yenmekte olduğu ortamla karşılaştık. Gözlerimiz Ahmet Turan Bey'i arıyor. Yok! 'Birilerine soralım bari' diyerek yardım istedik. Ahmet Turan Bey'in pilavı değilmiş. Anladık ki bu bir düğün pilavı imiş.

Yola devam, ama bu sefer sadece uz gittik derken gözlerimiz ışılamaya başladı. Bir başka pilav âlemine

yaklaşıyorduk. 'Eh artık, budur canım. Sarayönü'nde bundan fazlası da olacak değil ya!' Selamlaşmalar, kısaca hal hatır sormalar derken daha da ileri giderek, gençlere mutluluklar diledik. Fesüphanallak çekecek halimiz yok ya, oradan ötede de evler görünüyor. İlçenin sınırına kadar gideceğiz. Benzin biter, pilav aşkı bitmez!

Hızımı azaltıp gözlerimi kısa bir süre için direksiyondan ayırarak başka bir pilavcı kalabalığına göz gezdiriyorum. Oh be, nihayet üçüncü pilavın bizim pilav olduğu anlaşılıyordu. Ahmet Bey ufukta değil, hemen karşımızda idi. Arabamıza yer göstererek bizleri aşağıya davet etti. Muhabbetin bini beş yüz para... Ve masa başındaki yerlerimizi aldık. Pilavın sonlarına doğru Sarayönü'nü fethettiğimiz için de kalabalık kalmamıştı. Masamızın etrafına kurulduk ve pilavımızı keyifle yemeye başladık. Çayların içilmesinden, yavrumuza hediyelerimizi takılmasından bir süre sonra da dönüş yolunu hesaplamaya başladık. Yazımızın eki olan fotoğrafımız da bu aralarda çekilivermişti.

Kimler mi var o fotoğrafta? Şöyle bir sıralayıverelim Âdet olduğu üzere fotoğrafa sol baştan başlayarak soframızı bir tanıtıverelim:

Sayın Mehmet Ali Uz, ben Saim Sakaoğlu, öğrencim Metin Ergun ve sanki saklanır gibi sağ köşeye oturmuş ev sahibimiz Ahmet Turan Bey. Vallahi bu poz o günlerde cep telefonu ile mi çekilmişti, hatırlamıyorum.

Yukarıda da değindiğim üzere davetlilerin çoğu gitmişti. Biz de çay faslından sonra biraz da söz faslına girişince az da olsa dinlenmiş oldum. Öyle ya, biraz sonra dönüş yolunun fatihi ben olacaktım.

Bu yazının adının, *Adım Adım Pilav Peşinde*' diye de koyabilirdik, o

Afiyet olsun Sayın Uz...

Gazeteci dost Ahmet Turan'ın oğlunun sünnet pilavındayız. Yer, Sarayönü. Sağımdaki delikanlı ise geçen dönemin Muğla milletvekili olan öğrencim Doç. Dr. Metin Ergun.

da uygun olurdu. Biz üçüncü pilavın bizimki olduğunu öğrenebilmiştik. Belki işin ucunu bıraktığımız için, ilçenin başka köşelerinde dördüncü, hatta beşinci pilavların bile olabileceğini göz ardı edivermiştik... Atalarımız, tok ağırlaması zordur dememişler miydi! Ama pilav üstüne koşuşturmamızın galiba pilav avcıları tarihinde önemli bir yeri olacaktır.

Ana yola çıkışımız biraz farklı yollardan oldu, biz öbür pilavcıların önlerinden geçmeden Konya yoluna koyuluvdık. Sohbetimiz sürüyor, konumuz masallardaki şehzadenin kalesi gibi uzayıp gidiyor. Yola çıkan şehzadeye sevdiği kızı bir kalede bulacağını söylüyorlar. Yarım gün sonra karşısına bir kale çıkınca şehzade çok mutlu olur. Ama ne yazık ki sevgilisi o kalede yaşamamaktadır. Yola devam eden şehzade akşama doğru başka bir kale ile karşılaşır. Ne yazık ki sevgilisi orada da yoktur ama onu o gece kalede misafir ederler.

Ertesi sabah erkenden yola çıkan şehzade kuşluk vakti ulaştığı üçüncü kalede sevgilisini bulur. Bi-

zim pilav da üçüncü kalede bulunmamış mıydı? Biz bunları konuşurken Ertuğrul köyünü çok gerilerde bırakmıştık. Hatta Selçuk Üniversitesi'nin ilk binaları da görünmeye başlamıştı bile.

Mehmet Ali Uz Bey'i evine bıraktıktan sonra bizim eve, İhsaniye Caddesi'ne doğru yola revam oluyoruz. Metin Bey o gün bizim misafirimizdi.

İşte pilav avcılarının bir pazar günü...

***

EK: Bu yazımızın bilgi notu, Sayın Uz ile ilgili olarak **Türk Dili** (Ankara) dergisinde yayımlanan iki yazımızın hatırlatılması şeklinde olacaktır.

“Haberler: Konya Aydınlar Ocağı Dilimize Sahip Çıkıyor”, **Türk Dili** 1996/II, 535, Temmuz 1996, 91.

“Mehmet Ali Uz, Konya Kültürüne Hizmet Edenler”, **Türk Dili**, 87 (626), Şubat 2004, 177-179.

Not: bk. Konya Kültürüne Hizmet Edenler / Araştırmacı Yazarlar ve Kurumlar 2, Konya 2004, 1-4.

HAZRETİ ŞEMS-İ TEBRİZİ HAKKINDA 1923 TARİHLİ İKİ MAKALE

I. HAZRETİ ŞEMS-İ TEBRİZİ (Abdülhalim Çelebi)

Ara sıra makalat-ı fakiranemle ceride-i nefiseleri sütunlarından bazılarını işgale müsaade-rini niyaz etmiş kabulüne mazhar olmuşum. Anı teminen **Hazret-i Şems-i Tebrizi**'nin tercüme-i halinden ibtidar etmiş olmak üzere ifa-ı mevaid-i fakiraneme ağaz eyliyorum. Bugün bir sakf-ı harab içinde gunude-i hâk-ı gufran olan müşarun ileyh haz-

Abdülhalim Çelebi

retleri eazım-ı ehlullahtan olub ism-i şerifleri **Muhammed b. Ali bin Melek ed-Dad**'dır.

Bir gün dergah-ı icabetpe-nah-ı ehadiyetle münacatları esnasında “aceben havass-ı barigah-ı ilahi olan aşıkân-ı billahtan kabil-i sohbet kim vardır?” diye tazarru ve niyazda bulduklarından hatif-ı gaybiden Rum'a gitmeleri beşaret buyurulmakla hicretin 642/1244 senesinde Konya'ya teşrif buyurmuşlardır. Müşarün ileyh hazretlerine hatif-i gaybiden beşaret buyurulan **Mevlâna**'ya işaret olduğu teyek-kün buyurarak suret-i mülakati menakiblerde suver-i hakikade gösterildiği veçhile her iki deryayı ilm-i ledünni birbirine mülaki olmuşlardır.

Nazım Paşa'nın:

“Bi vasita feyz alır Şems'ten
Güya ki kamerde Mevlevi'dir.
Bir cezbe eder cihân-ı tedvir
Eflakte yerde Mevlevidir.”

Kıta-i arifanesi veçhile **Hazreti Mevlâna**, o şems-i lahuti-den bi-vasita feyizler almışlar, Mevlâna müşarün ileyh hazretleri “zihni tasavvur anun istiab edemez ki anun için bir misal getireyim benim hiçbir damarım şarab-nab ve nayab-ı zuhurdan değildir ki o parçanın ne olduğu-

nu şerh ve beyan edeyim” medhiyelerini söylenmiştir.

Mevlâna gibi bir sultanu'l-aşikane bu medhiyeleri söyleten Hazreti Şemseddin Tebrizi'nin nasıl bir arif billah olduğunu бүtün aleme tanıtmıştır.

Meyane-i.aliyelerinde cilveger zuhur olan halat-ı zevk ve tecelli-i kudretten bir nebze bahs ve eb-yat-ı faideden hali görmediğimden andan dahi bir nebze bahs ediyorum. Gerçi bu gibi husule süz-i halata hurufandan diyenlerde pek çok ise de muhakemesi sadedemiz haricinde olmasından, bir sırası geldiğinde andan dahi bahs etmek üzere sadedimize rücu ediyorum.

Şems müşarun ileyh hazretleri **Konya**'ya teşrif-i gavsanelerinde **Pirinçiler Hanı** demekle maruf hana şeref-nuzül buyurarak bir müddet istirahatten sonra nezd-i Mevlâna'ya azimet buyurmuşlardır. Cenab-ı Mevlâna ile Şemseddin Tebrizi hazretleri beyninde cereyan eden kelimât-ı hakayık-ı ayat Hazret-i Şemsi mustağrak-ı cezbat-ı ilahiye ederek her bir zeresi bir zeban ve cümle vücudu nur-u taban kesilüp derd-u derun ile **“Allah Celle Celalüh”** diye bir na'ray-ı lahuti vurarak yere serilmişlerdir. Bu hali hayretle gören Cenab-ı Mevlâna, Hazreti Şemseddin-i Tebrizi'nin ser-i saadetlerini mübarek dizleri üzerine alıp hal-i sıhhat rücu edinceye kadar tevakkuf ve muntazır olmuşlar, badehu Hazreti Mevlâna müşarun ileyh hazretlerini bir havuzun kenarına götürerek:

حضرت شمس تبریزی

آره صبره افلاک نظیرنامه حرهٔ تبصری
ستونلردن بشیرلی اشته ماصاروی نیاز اشته
قوله مطهر اولدم . آن لیا مقدرت شمس
تبریزکه ترجه حاکم ایضا اولی اوزره ایلی
مویه غلامه . آکار ایلیورم . بکون بر سطح
خایب ایلمه شوق خاک نظران اولان . متنازیه
مضرری اعظم اعل القمن اویوب اسم مضرری
محمد بر علی بی صفک افادورم .
بر کون درکده ایلیانامده متنازیه اشته
عیا خواس بلکه ائی اولان . عاقده باهدن کار
صحت کیم وادور ویه ترخ و نیازمه بولمقلردن
حاکم فیدان رومه کیندری بشارت بپورنه هرت
۶۱۲ سنه سنه . اویاب تشریف بپورمشورم .
متنازیه مضرریه . نصف فیدان بدت بپوران
مولایه اشتهارت اولدیی تین بپوردم . صورت
ملاقه منقیده صور دنده کوندریک وجهه
هر ایک دروی مل علی برینه ملاق اولدورم .
اشم یشاکت :
بی واسطه فیض آتیه شمس
کویا که فرده موردم .
بر منه ایله حق دور
اللاکه برده موردم
علمه برافسی وجهه حضرت مولای او شمس
لاهویتین ویاسطه فیض آتیه مولای متنازیه
مضرریه :
دور تصور زال اولکنج کوی
کندر آید دور تصور حال کوی
من چاکرم بکرم متناز بیست
شرح آن بدی که اورا بیست
بی یازدهن شعور آتیه ورف ایلیاب ایدم
آتیه ایلیول بر مال کیندم : بی هیچ ملامت
تربیب و تلبظ ظهوردن درکده اولر چاکت
اولدیی شرح و بیان ایلمه . صحیحی بولمقدور
مولای بی . بر سلطان اله کتبه بو مسمدی
سویان حضرت شمس ائی تبریزک عمل و عارف
هله اولدیی برون هله خاندنمدر . مینا ایلمه
چاکم ظهور اولان حالات دوری کوندریک دور
تیلده بخت و ایلی قلمدن حال کوندریک دور
دعی بر نه بخت ایلیورم . کچه بو کی حومه
سوز بلکه عرفانم . دیه برفه کتی جوق ایلمه
عالمگی صدورن خاندنم اولمسن . بر صبر
کدریکده آتیه دعی بخت ایله اوزره صدورم
دویلیورم :
شمس معنایه حضرتی قویلی تبریز
هولتله بر کجیلر حال دیکم موی خاندنم
پوروردم بر مدت ایلمسن سوزا که دور
عرفت بپورمشورم . جانب مولای ائی شمس ائی
تبریزی مضرری بیلمه برین ایله کات ملاق
آتیه مضرری شمس مستقر جنابت اله ایلمه
هله بر دردی برین و جله و جودوی دور آتیه
دور دورن ایله ا لله و جل جلاله . هله بر نه
لاهوئی اولدوی بر منه بولمشورم . و حال
کوردن جانب مولای حضرت شمس ائی تبریزک
سر مساندلری مبارک دزلری اوزره آتیه حال
صبر و حجه ایلمه . قار توفیق و منتظر اولدورم
بینه مضرری مولای معنایه حضرتی بر حوض
کتبه کوردن :
تعالی ایلمدنلیش بر سرور تعالی
تعالی ایلمدنلیش بر سرور تعالی
قاه و جهک فی ابر حال لامیاح
سلاه جودک فی علم منی لایان
ترجمه : ذکا ای دوری دوری مصلحتکده دوری
کلی هر مصلحتک فی اقبال ایلمدن و مصلحتک
و تم و فتنه سنک وجه و دالک و مصلحتک
تورایت طیفه و صبرت مصلحتک علی و جودوی
قلم منوی حاله سنک جود . مصلحتک . هله
و حالی صالح و الهاب منی کل . هله بپوردم
معنایه مضرری و صسه آتیه بپورمشورم .
شمس ائی تبریزی مضرری بینه اشته اشته
ایلمه . مضرری بیک کتبه ایله جودک
عاری کوردن : هله مولای بولمدر دور
مضرری مولای : عالی نورینه اواز و اسرار بر
قید و قال دور . هله بپوردم . شمس تبریزی
مضرری لا زود اولکنک فیدان بر دور آتیه
حره لیا بپوردم . کچه مضرری مولای بولم
اصلا متبر اولمسنر ایلمه جود و لاکر ایلمه

Abdülhalim Çelebi

“Gel ey zevk ve suru manevinin meded ve inayeti gel. Gel ey hemm-ü gammin ferahı, akfal-ı esrar ve hakayıkın kazancı, hem ve gamm vaktinde senin vech ve cemalinin ve müşahedesi nuraniyet-i hakikiye ve meserret-i maneviyenin halıkı ve mevcudu fakr-ı manevi halinde senin cud-ı sehayı hakikatin sakai ve bedeni, tali ve ikbalin müntehası, gel” buyurarak muşarun ileyh hazretlerini vasfa ağaz buyurmuşlardır.

Şemseddin Tebrizi hazret-

leri ba'des-sıhha etrafına nazar ettikte, Hazreti Pir'in kütübü nefiseleriilemamlukütüphanelerini görüb:

- Ya Mevlâna, bunlar nedir? dedikte Hazret-i Mevlâna:

- Ey hurşid-i envar ve esrar! Bunlara kil-u kal derler” diye buyururlar.

Şems-i Tebrizî hazretleri bilatereddüt o kütübü nefiseyi birer birer alıp havuza lika buyururlar. Gerçi Hazret-i Mevlâna bundan asla mütegayyir olmamışlar ise

Şemsi Tebrizi

de peder ve illa kehrelerinin hatt-ı destiyle bir mecmua ve Hazreti Attar-ı Veli'nin kendi eliyle Hazreti Mevlâna'yı teberrüken ihda ettiği "**Mantikut-tayr**" nam kitaplarının zıyalarına rencide-dil olduğu Şemş muşarun ileyh hazretlerine münkeşif olmakla

- Mur sahildar ya Mevlâna" buyurarak mezkur kitapların birer birer tozlarını silkeleyerek Mevlâna'ya verirler.

Hazreti Mevlâna dikkatle nazar buyurup kitapların birisinde bile eser-i rutubetten bir şey görmemekle mütehayyu olup Hazreti Şemse karşı itizar ederek:

- Ey Sahib-i keramet bu ne hikmet-i acibtir? buyurdularında:

- Ey nur-ı dide-i basiret buna

zevk u halet ve tecelli-i kudret derler." buyurdular.

Bunun üzerine hazret-i Mevlâna'nın muhabbeti binlerce derece daha tezayüt edib üç ay miktarı leylen ve nehalen sohbet-i Hazreti Şems ile ve savm ve salata müdavemetle halvet buyurmuşlardır.

Beynlerinde cereyan eden sohbet ve muhabbetin muhabbeti medideye mikyas olamayub birbirlerini bir saniye görmemek mahalli ihtimal iftiraklardan maddud idi.

Menakıb-ı nuvisanın beyanlarına göre **Hazreti Şems Tebrizi**, Cenab-ı Mevlâna ile iki sene kadar muvalasat buyurub musabhatları sarf-ı aşk-ı maneviden ibaret olmakla Hazreti Mevlâna

kudduse sırrahu'l-ala'nın halaka-i tedrisinde bulunub halat-ı aşkı idrak edemeyenlerinden bazılarının Hazret-i Mevlâna'nın böyle daima muşarun ileyh hazretleriyle ihtiyar-ı halvet ve uzlet ettiklerine tahammül edemeyerek onların duhl ve taaruzuna uğramalarına mebni Şems muşarun ileyh hazretleri o gibi kesan-ı bi-iz'anın lisan-ı bi-edeblerinden bizar olarak **Şam**'a azimet buyurmuşlardır.

Hazreti Mevlâna muşarun ileyh hazretlerinin fırakine tahammül edemeyip birinci mahdum-u mübarekleri olan ve şimdiki ayın, usul-i mevleviyemizi kuran **Sultan Velled** kudduse sırrahul emced hazretlerine eb-yat-i Arabi ile muharrer bir mektub-u şerifi tevdiyan Şam'a izam buyurmuşlardır.

Hazret-i Veled kudduse sır-

ruhu's-samed Şam'a vusul ile Şems-i Tebrizi hazretlerinin hakkı payı veliyanelerine yüz sürerek: "Can-ı pakın hakkı için ey madeni ata ve vefa. Bizim sensiz sabır ve şevkimiz kalmamıştır. Teşrif buyurun" diyerek envai ta'zim ile pay-ı püslerini Konya canibine çevirmişler ve Hazreti Mevlâna'nın kendilerine olan fart-ı iştiyaklarını arz ile mektub-u mezkuru takdim eyleyüp desti-busine niyaz irade-i veliyanelerine muntazır olmuşlardır.

Bunun üzerine **Şemseddin Tebrizi** Kudduse sırrahul-ali hazretleri daveti **Hazreti Mevlâna**'ya icabet buyurarak Konya semtlerine azim olmuşlardır. Ve **Hazreti Veled** kudduse sırrahül-emced Konya'ya gelinceye kadar ta'zimen hep rikab-ı seniyelerinde peyadah olarak kat'i mesafe buyurub her ne kadar

kendilerine Hazret-i Şemseddin:

- Ey Veled-i emced suvar-ı ev-veliniz, diye ilhah ve ibram buyurmuşlar ise de te'diyen rukub buyurmamışlar ve şu manzume-yi farisiye ile vukuu hali beyan ve ifade buyurmuşlardır.

“ Veled anın rikab-ı hümayunun da yaya olarak Konya'ya gitti. Bu ne zaruretten ve ne de ihtiyaçtan idi. Dağlar ve enginlerle bu yol tam bir ay uzadı. Sa'bü'l-murur idi. Ve çetin idi. Fakat hazretin feyz-i muallası onu sehl etti. O öyle bir zat-ı ender's-sıfat idi ki bütün meşakkat-i kilitleri ve hazain-i miftahları yed-i beyza-ı saadetlerine küşade oluyordu.” buyurarak hali hikaye buyururlar. Ber-veçhi minval Hazreti Şemseddin Tebrizi **Konya'ya** dahil ve iki maşuk birbirine mülaki oldu ve “heman aynı Muhammed'le Ali'dir Şems-i Mevlâna” tecelli-i vahdeti o anda zuhur buldu. İşbu mülakatta Mevlâna'nın bütün ekdar-ı behcet ve sürura munkalib oldu. Deryadaki talialar gibi surette mütefavet görünen, fakat hakikatte bir bahrdan ibaret olan sırr-ı vahdet aşikar oldu. “Bir şeyin suretine nazar-ı inzar olursan aduflar fakat hakikat cihetine niğah inzar olursan ehattan ibaret bulunduğü ayan olur.” tecellisi zuhuruyatına oldu.

“Hakikat can hakkı için ten ve cismin tefevütüne bakma. Heyme-i haseke-i vahdet cihetine kör sözleri bütün inkişafıyla tecelli za oldu.”

Bu gibi hal ve halanle Cenab-ı Mevlâna bezm-i muhabbete zi-

net verüb Cenab-ı Şems ile sohbetler ederken hicretin 645/1247 senesinde Hazreti Şems-i Tebrizî salifül-beyan bir takım bi-edepelerin tekrar dahi ve taarruz ve kefneküsüne mebni ve esah akvale nazaren fırak-ı Şems ile Mevlâna'nın Mesnevi Şerifi gibi bir eser vücuda getirmesi hikmet-i maneviyesine mebni gaybubet buyurmuşlardır. Bazı menakibi nuvisan Cenabı Mevlâna'nın Tebriz'e kadar teşrif buyurarak arada tekrar Hazreti Şems ile mülakat buyurduklarının rü'yet etmişlerdir.

Şehadetleri hakkında zayıf bir takım rivayetler de varsa da zann-ı ağlebimize nazaran müşarun ileyh hazretleri bir defa Hazreti Mevlâna'ya:

- Ben gaybubet edeceğim. Beni bu alem-i suflide artık hiçbir kimse bulamayacaktır.” diyerek ecel-i mev'diyle irtihal-i dar-ı beka buyurdukları ve **şimdiki türbe-i muattaralarında defin-i hak-ı ıttırmak oldukları sıhhata daha makrun olması lazım** gelir. Çünkü Hazreti Mevlâna Efendimizin işbu ikinci iftirakından sonra Mesnevi-i Şerife mübaderet buyurdukları ve kainat-ı irfana lüle-saz olan Mesnevi-i Şerif şu suretle telif-i pezir olup bütün şemsi vüş insanlardan haki bulunduğunu bu vesileden bi'l-istifade beyan ile Hazreti Şemseddin Tebrizi'nin nasıl bir “arif billah” ve nasıl bir “eazım-ı veliyyullah” olduğunu arz ile pürfutih müşarun ileyhten mededci olurum efendim.”⁽¹⁾

(1) Halk, 31 Temmuz 1923 sy.39, s.2.

II. Şems-i Tebrizî HAKKINDA BİR KAÇ SÖZ (Ebu Hurrem)

Çelebi Efendi hazretlerinin makale-i vakufaneleri münasebetiyle.

(Molla Cami'ye ait) Nefahat'ın ifadesine nazaran Cenab-ı Mevlâna'nın pederlerinden maada müşid ve üstatlarından biri de **Seyyid Burhaneddin Tirmizi**'dir ki hın-ı vefatında: "**Halimi Şeyh Selahaddin'e, kalimi Mevlâna'ya bağışladım**" diyerek muşarun ileyh hakkında iltifat buyurmuşlardı. Fakat Mevlâna gerek babasından, gerek üstadından aldığı telakkilere nazaran dinin ahlakıyatı ile iştilal ediyor, Gazali'nin sadık bir müridi gibi zahidane ve muttaki-

yane imrar-ı hayat eyliyordu. Bu sıralarda Şems-i Tebrizi adlı bir derviş Konya'ya gelir. Hazret-i pire mülaki oluyor. Mevlâna'nın itikadatını, ruhiyatını, maneviyatını diğere-gün edecek mertebelerde onun üzerinde icra-yı tesir ediyordu.

Şems, cezbeyi sufiyanesiyle ruh-ı Mevlâna'ya zabt ve tehayyür ederek arzu ettiği istikamete sürükleyip götürüyordu. Artık Mevlâna' kendinden geçmiş ilahi bir aşk ile Şems'in cezbesine tutulmuş onun peyki olmuştu. **Bu Şems kimdi? Meslek ve meşrebi ne idi? Nasıl bir zat idi?** Çelebi Efendi üstadımızdan bu cihetlerin tafsilten teşrih buyurulmasını istirham ediyoruz. Elde bulunan vesaik ve kitaplar bu babta pek fazla malumat vermediklerinden şarkta büyük ve

vası' bir felsefe-i tevhidin esaslarını neşretmiş olan bu zat-ı vultanın hayat-ı hususiyeti ve meslekiyesi hakkında malumat lutfetmelerini kendilerinden rica ederiz.

Devlet Şah'ın ifadesine nazaran **Şems-i Tebrizî** İsmaili dailerinden "Kiyabüzk Emide evladından **Hurand Celeledin**'in oğludur.

Bu adam güya din ve mezhebi ecdadiyi kabul etmeyerek oğlu Şemsi, ulumu İslamiye tahsili için Tebriz'e göndermiş ve teslim ve terbiyesini ulema-yı İslam eline terk etmişti.

Bir rivayete nazaran **Baba Kemal Cendi** müridlerinden olan **Şems Fahreddin İraki** ile'de münasebet ve müarafet peyda etmiştir.

"Silsiletüz-Zehab" müellifi ise bu iddiaya muhalefet ederek

Tebriz'de doğmuş, ve büyümüş bir bezzazın çocuğu olduğunu ileri sürüyor.

Acaba bu rivayetlerin hangisi makrun-ı hakikattir?

Şems-i Tebrizi'nin gençliğinde fevkalade güzelliği ile beraber müstesna bir cazibeye malik olduğu, hatta Tebriz kadınlarından zerdüzlule öğrendiği de rivayet cümlesindedir.

Daire-i mahremiyet ve maneviyatına dahil olanlar üzerinde icra ettiği nüfuz muazzam nazarı dikkate alındığı takdirde onun müstesna fıtratta yaratılmış, şedid bir cezbe-i ruhaniye ve ateşin bir aşk ile mütahassıs bir derviş olduğu tezahür eder.

Profesör Nicholson, Şems-i Tebrizî'yi tarif ederken diyor ki: "O kendisinin esrar-ı ruhaniye ve fuyuzatı ilahiyeyi neşrettiğine suret-i cezbeye de inanırdır itika-

dında çok samimi ve fevkalade mutün idi. En geniş telakkiyat-ı felsefeyi ruhunda aramış, bulmuş, onları neşr ve ta'mim vazifesinin kendisine mehmul bulunduğu kani' olmuştu. Gerek azm-i şedidi gerek vekar ve zarureti, gerek maruz kaldığı ölümün mahiyeti itibariyle **Şems ile Sokrat** arasında bir müşabehet görenler de vardır. Her ikisi de zahir alimlerinin bi-luzum olduğunu esrar-ı kevn ve fesadda, mahiyeti eşyaya güna hilkate nüfuz için aşkın vucubunu dünyada en büyük faziletin "tezkiye-i nefis ve tasfiye-i vicdandan ibaret bulunduğunu dermeyan etmişlerdir.

Hiç şüphe yok ki Şems, Mevlâna derecesinde bir âlim değildi. Fakat tabir-i marufuyla "vasıl ilallah olmuş erenlerden" idi. Suveri ilm ve irfana ehemmiyet vermeyen ve şekilperest olmaktan çok uzak yaşayan Şems, Hazreti

Mevlâna'yı da yavaş yavaş kendisine bende etmeye başlamış, telakkiyatına onu muttali ve münkad kılmıştı. Şems, günden güne Mevlâna üzerinde nüfuz sahibi olmaya başlamış babasının ve hocasının eserine iktifa ederek sema rağbet etmeyen Mevlâna'yı semaya alıştırmıştı.

Mevlâna artık köftekarı alim ve kil-u kal-i beni ademe ehemmiyet vermeyerek esrarı, bir mürşid-i kamil dilinden anlamaya çalışıyor, **Şeyh Selahaddin Zerkub'un** hücrelerinde altı ay Şems ile halvet-nişin oluyordu. Zaten ilk tesadüfleri pek garip olmuştu.

Nefahat'a göre Şekerrizler Hanı'na inen Şemş maiyetinde büyük bir cemaatle medreseden çıkıp gelen Mevlâna'ya görünce merkebinin yakalayıp

- Bayezit mi uludur, Hazreti Muhammed mi? sual-i garibini

tevcih etmiş Hazreti Mevlâna'yı hayrette bırakmıştı.

Sipehsalar'a göre Şems Pirinççiler Hamı'na inmiş ve hanın önünde sedirde Mevlâna ile mübaheseye tutuşmuştu.

İlk mülakatta Mevlâna'nın ruhunda bir inkilab-nuvin ihdas eden Hazreti Şems bilahare onun mahremiyetine girmiş ve evlatlığı "Kimya" adlı cariyeyi de taht-ı zevcata almıştır.

Hazreti Şems, Mevlâna için vasi' veçhe şumul bir menba-i ilham olmuş Divan-ı Şemsil-Hakayık'ı ona yazdırmıştı.

O zamana kadar alelade ulemadan farklı olmayan **Hazreti Pir**, Şems ile muarefesinden sonra ilahi bir vecd ve hal izhar etmeye başlamış ruhunun heyecanları, tehassusatını bütün derinliği ile, terakkiyat-ı sufiyesini büyükün çıplaklığıyla terennüme başlamıştır.

Aralarında geçen macera o menkabeler malumdur.

Hz. Mevlâna'nın, Şems'ten mülhem olarak yazdığı "**Divan-ı Şemsül-Hakayık**" eski İskenderiye mektebinin neşrettiği pan-teizm esaslarını İran ve Arap itikadıyla mecz ederek en yüksek bir derece-i tasavvufa vasıl oluyordu.

Mevlâna için tasavvuf işkal ve akaid-i muayyeneden ibaret olmayıp muhakemat-ı akliye ve hissiyenin vasıl olmayacağı bir vasita ile aşk ve ilham ile idrak olabilirdi. Sahib-i aşk ve ilham ile idrak olabilirdi. Sahib-i aşk olmak için bir **mürşid-i kamil** aramak lazım geliyordu.

Zaten mutasavvifeye göre

ulum-u mevcudeyi ilm-i zahir, ilm-i batıl veya ilm-i şeriat, ilm-i hakikat diye ikiye ayırmak kabildir.

İlm-i şeriat mektep veya medreselerde öğrenilir. Vasıtası his, akıl ve muhakemedir.

İlm-i hakikat tekkelerden intişar eder, mürşitlerden iktibas edilir.

Bunun için birincilere "ehl-i kal" ikincilere "ehl-i hal" denilir.

Medresenin temsil ettiği **zühd ve takva** ateşine karşı tekkeler bir muhit-i fikriyeyi serbest hava dahilinde yaşatabilecek bir mihrak addoluyordu.

Dervişlere nazaran insan içinde bulunduğu alem-i hadisane müşabih olmak üzere onun gibi vücuttan, ademden, hüsn ve kabihten, hayr ve şerden yani unsur-i vücud, ile unsur-i ademden mürekkeptir. İnsanın bütün vazifesi vücud-i beşerdeki unsur-ı ademi ifna ederek **vâsıl-ı illallah** olmaktır. **Fenafillah** mertebisi de budur. Bu her ne kadar ölümden sonra olabilirse de hal-i hayatta da gayri mümkün değildir. (Mütû kable en temutu/Ölmeden önce ölüünüz) sırrına mazhar olanlar işte buna muvaffak olmuşlardır. Çaresi de **nefs-i emmareyi mağlub etmekten** ibaret olup bu da aşk ile vusul mümkün olur. "**Hak ile hak olmak**" demek bundan ibaret olup Mansur'un "Enel-hak" Bayezidin" leyse fi cübbeti siva'llah" teraneleri ve bidayete rücu manalarını ifade eder.

Mevlâna dahi bir çok eş'arında bu itikadını teşrih ettikten sonra "şeriat edebinden korktu-

ğu için daha fazla izah-ı hakikat edemeyeceğini, **aşk mezhebinin din** olduğunu, şeriat ehlinin o menzile eremeyeceğini, milletin her milletten ayrı din ve diyanetinin edyan-ı mevcudeden ayrı ve müstesna olduğunu, namazsız, abdestsiz dost mihrabına vardığını” itiraf eyliyor.

Mevlâna’ya bu dereceye yüksek bir felsefeyi Şems ilham etmişti. Şemse nazaran bir alim veya müteşerri ayine-i kalbini veya gubar-ı nahudden tathir etmedikçe erbab-ı irfandan yani ashab-ı vecd ve zevkten olamadığı halde bir ümmi, arifi billah ve vasilı illallah olabilirdi. Dervişlikte ümmiliğin manası büsbütün başkadır. İlm-i batın huzurunda ümmi olmayınca hakikat gönül kitabına tecelli etmez. İlm-i zahirin eseri ahkam-ı şeriatle amel olduğu halde ulum-u batına mu-

vasesinde ümmi ve sade dil olmadıkça Cenab-ı Hak’tan istiari-i feyz ve hakikat kabil değildir. Onun için bazı mutasavvıflar batın ilmi için ilmi zahiri zaruri bir lazime addetmelerine rağmen, bütün mutasavvıflar, bütün ehli-hal, ehli kal onların aleyhinde bulunmuşlardır.

Nur-u Huda’nın tecellisi için mir’at-ı kalbin mücella ve bakir olması şart konulmuş, alimlerin tasavvufa süluku daha güç olduğu ifade edilmiştir.

Hz. Peygamberin ümmi olduğu hakkındaki işaret dahi buna delildir.

Cenab-ı Resulün ümmiliği ve hakikate karşı alim olması da şeriate göredir. İlm-i şeriat bilvasıta ahz ve telakki edildiği halde ilm-i hakikat bila vasıta iktibas edilir.

Hz. Musa'nın Hızır'dan taallüm ettiği ilim dahi hakikat-ı sırrıdan ibaret olup işaret edib tasvif olunmuştur. İlmi işareti üstad bir mürşidi kamilden öğrenmek mecburiyeti olduğu halde ilmi zahir medrese ve kitaptan öğrenilebilir.

Esrar-ı ilahiyeye vukuf ancak bir insan-ı kamil ünsiyeti ile peyda ve hasıl-ı zevk ve muhabbet ile tamam olur.

Kalbte aşk ve cezbe olmayınca gönül hakikate eremez. İşte buna binaen değildir ki erbab-ı heva ve heves için katiyyen gayr-i caiz olan raks ve sema ashab-ı aşk için bir ihtiyaç, zaruriyyu'l-ittiba bir halet diye tasvif edilmiştir. Bir çok ehl-i dallin sema esnasında üstünü başını parçalaması, bir takımlarının dahi kendinden geçerek bazı vesait ile muhafaza-i ruha eziyet etmesi o esnada iktisab edilen vecd ve istiğrakten münbaistir.

Şems-i Tebrizî telkinatıyla semaya başlayan Mevlâna'nın bila-hare her semaı ayin ve tarik ittihaz etmesi ve eş'arında onu vîsal-ı cananı tahayyül ettiren bir gıdayı âşıkane diye telakki buyurması ehl-i aşk indinde cezbe halinin kıymetini gösterir.

Hasılı uzatmamak için kesiyorum. Hayat felsefesine oldukça vakıf olduğumuz Mevlâna'yı bu derece tehyiç ve irşad eden Şems-i Tebrizî'nin hayatı hususiyeye ve şahsiyeti hakkında malumatımız pek mahduttur.

Çelebi Efendi üstadımızın vesaike mebzül olduğundan kendilerinden izahat-ı mütememiye intizar eyleriz.⁽²⁾

Kaynaklar:

Abdülhalim Çelebi, "Hazreti Şems-i Tebrizî", *Halk*, 31 Temmuz 1923, sy.39, s.2.

Ebu Hürrem, "Şems-i Tebrizî Hakkında Bir Kaç Söz", *Halk*, 2 Ağustos 1923, sy.41, s.1.

(2) *Halk*, 2 Ağustos 1923, sy.41, s.1